

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Robert Stefanicki (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. J.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu
o zasiłek chorobowy i świadczenie rehabilitacyjne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 kwietnia 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu
z dnia 5 sierpnia 2022 r., sygn. akt V Ua 46/21,

**I. uchyla zaskarżony wyrok w punktach I i III (jeden i trzy) oraz
oddala apelację organu rentowego od wyroku Sądu Rejonowego
w Opolu z dnia 29 września 2021 r., sygn. akt IV U 403/19;**

**II. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Opolu na rzecz ubezpieczonego M. J. kwotę 540 (pięćset
czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego postępowania apelacyjnego i kasacyjnego z
ustawowymi odsetkami wynikającymi z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

Zbigniew Korzeniowski Agnieszka Żywicka Robert Stefanicki

UZASADNIENIE

M. J. wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 12 marca 2019 r. odmawiającej mu prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za okresy: od 13 marca 2015 r. do 26 marca 2015 r., od 10 kwietnia 2015 r. do 15 czerwca 2015 r., od 8 lipca 2015 r. do 2 sierpnia 2015 r., od 2 września 2015 r. do 1 października 2015 r., od 17 grudnia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r., od 21 marca 2016 r. do 3 kwietnia 2016 r., od 20 kwietnia 2016 r. do 3 maja 2016 r., od 25 lipca 2016 r. do 21 sierpnia 2016 r., od 29 września 2016 r. do 26 października 2016 r., od 8 listopada 2016 r. do 22 listopada 2016 r., od 29 grudnia 2016 r. do 11 stycznia 2017 r., od 28 kwietnia 2017 r. do 4 maja 2017 r., od 2 czerwca 2017 r. do 30 czerwca 2017 r., od 29 sierpnia 2017 r. do 11 września 2017 r. i zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Wnioskodawca w odwołaniu domagał się przyznania prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za wskazane w decyzji okresy oraz ustalenia, iż nie jest zobowiązany do zwrotu pobranych świadczeń. W uzasadnieniu wskazano, że w okresach zasiłkowych wnioskodawca leczył się na schorzenia kręgosłupa i okresach tych wnioskodawca nie wykonywał czynności zarobkowych i nie wykorzystywał zwolnienia niezgodnie z celem. Podkreślono, że dokonywane w okresach zasiłkowych przez wnioskodawcę czynności miały wyłącznie charakter formalno-prawny i były konieczne z uwagi na obowiązki wnioskodawcy jako pracodawcy.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania. Podniesiono, że podstawą wydania zaskarżonej decyzji było ustalenie, że w okresach orzeczonej niezdolności do pracy wnioskodawca wykonywał działalność zarobkową związaną z prowadzeniem działalności gospodarczej, którą nie można uznać za wykonywanie czynności formalnoprawnych.

M. J. wniósł także odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 10 kwietnia 2019 r., w której organ rentowy zmienił w części decyzję z dnia 12 marca 2019 r. w zakresie żądania odsetek, tj. od dnia doręczenia decyzji z dnia 10 kwietnia 2019 r. W odwołaniu wnioskodawca domagał się zmiany

w całości decyzji z dnia 10 kwietnia 2019 r. i ustalenia, że nie jest zobowiązany do zwrotu odsetek od pobranego zasiłku.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wskazał, że wydana decyzja powinna skutkować umorzeniem postępowania w zakresie, w jakim organ uwzględnił odwołanie od decyzji z dnia 12 marca 2019 r. w zakresie odsetek.

Sąd Rejonowy w Opolu wyrokiem z dnia 29 września 2021 r. w pkt 1 umorzył postępowanie w części dotyczącej obowiązku zwrotu odsetek w kwocie 15.071,02 zł, a w pkt 2 zmienił zaskarżone decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 12 marca 2019 r. oraz z dnia 10 kwietnia 2019 r. i przyznał wnioskodawcy M. J. prawo do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za okres od 13 marca 2015 r. do 26 marca 2015 r., od 10 kwietnia 2015 r. do 15 czerwca 2015 r., od 8 lipca 2015 r. do 2 sierpnia 2015 r., od 2 września 2015 r. do 1 października 2015 r., od 17 grudnia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r., od 21 marca 2016 r. do 3 kwietnia 2016 r., od 20 kwietnia 2016 r. do 3 maja 2016 r., od 25 lipca 2016 r. do 21 sierpnia 2016 r., od 29 września 2016 r. do 26 października 2016 r., od 8 listopada 2016 r. do 22 listopada 2016 r., od 29 grudnia 2016 r. do 11 stycznia 2017 r., od 28 kwietnia 2017 r. do 4 maja 2017 r., od 2 czerwca 2017 r. do 30 czerwca 2017 r., od 29 sierpnia 2017 r. do 11 września 2017 r. i ustalił, iż wnioskodawca nie jest zobowiązany do zwrotu pobranych za powyższe okresy zasiłków chorobowych i świadczenia rehabilitacyjnego wraz z odsetkami.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawca M. J. prowadzi działalność gospodarczą pod firmą „S.”, od dnia 5 grudnia 2011 r. Głównym przedmiotem prowadzonej przez niego działalności była sprzedaż detaliczna odzieży w pięciu sklepach (3 sklepy w P., 1 sklep w O. i 1 sklep w G.).

Wnioskodawca w okresach pobierania zasiłku chorobowego lub świadczenia rehabilitacyjnego dokonał następujących czynności:

- w okresie zasiłkowym od 13 marca 2015 r. do 26 marca 2015 r. w dniu 20 marca 2015 r. podpisał umowę o pracę z pracownikiem U. M.;
- w okresie zasiłkowym od 10 kwietnia 2015 r. do 15 czerwca 2015 r. w dniu 1 czerwca 2015 r. podpisał umowę o pracę z pracownikiem S. Ś., jak też w tym dniu podpisał dla S. Ś. informację o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych, a także obwieszczenie o czasie pracy;

- w okresie zasiłkowym od 8 lipca 2015 r. do 2 sierpnia 2015 r., w dniu 1 sierpnia 2015 r. podpisał umowę o pracę z pracownikiem A. I.;
- w okresie zasiłkowym od 2 września 2015 r. do 1 października 2015 r., w dniu 2 września 2015 r. podpisał umowę o pracę z pracownikiem M. Z.;
- w okresie zasiłkowym od 17 grudnia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r., w dniu 31 grudnia 2015 r. podpisał świadectwo pracy dla pracownika M. Z.;
- w okresie zasiłkowym od 21 marca 2016 r. do 3 kwietnia 2016 r., w dniu 31 marca 2016 r. podpisał świadectwo pracy dla pracownika J. G.;
- w okresie zasiłkowym od 20 kwietnia 2016 r. do 3 maja 2016 r., w dniu 1 maja 2016 r. podpisał umowy o pracę z pracownikami: M. Z., J. G. i S. S.,
- w okresie zasiłkowym od 25 lipca 2016 r. do 21 sierpnia 2016 r., w dniu 21 sierpnia 2016 r. podpisał informację o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych dla pracownika J. H., a nadto w dniu 31 lipca 2016 r. podpisał świadectwo pracy dla pracownika A. I.;
- w okresie zasiłkowym od 29 września 2016 r. do 26 października 2016 r., w dniu 1 października 2016 r. podpisał umowy o pracę z pracownikiem A. Z., jak też w tym dniu podpisał dla A. Z. informację o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych, obwieszczenie o czasie pracy i informacje na temat równego traktowania. Nadto w dniu 12 października 2016 r. podpisał udzielenie urlopu wychowawczego dla pracownicy S. Ś.;
- w okresie zasiłkowym od 8 listopada 2016 r. do 22 listopada 2016 r., w dniu 16 listopada 2016 r. podpisał umowy o pracę z pracownikiem A. K., jak też podpisał dla tego pracownika informację o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych, a także dokument obwieszczenie o czasie pracy;
- w okresie zasiłkowym od 29 grudnia 2016 r. do 11 stycznia 2017 r., w dniu 1 stycznia 2017 r. podpisał umowy o pracę z pracownikiem J. H.;
- w okresie zasiłkowym od 28 kwietnia 2017 r. do 4 maja 2017 r., w dniu 30 kwietnia 2017 r. podpisał świadectwo pracy dla pracownika J. G.;
- w okresie zasiłkowym od 2 czerwca 2017 r. do 30 czerwca 2017 r., w dniu 14 czerwca 2017 r. podpisał umowy o pracę dla pracownika J. G.;
- w okresie zasiłkowym od 29 sierpnia 2017 r. do 11 września 2017 r., w dniu 31 sierpnia 2017 r. podpisał świadectwo pracy dla pracownika M. Z..

M. J. leczy się przewlekłe z powodu dolegliwości związanych z dyskopatią kręgosłupa. Wnioskodawca w okresie od 5 stycznia 2016 r. do 26 stycznia 2016 r. przebywał w uzdrowisku, a w okresie od 2 sierpnia 2015 r. do 25 sierpnia 2015 r. korzystał z rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS w schorzeniach narządu ruchu. Nadto wnioskodawca w okresie od 12 kwietnia 2015 r. do 15 kwietnia 2015 r. był leczony szpitalnie, a podczas leczenia przeszedł (ponowną) operację poziomu L5 kręgosłupa. W związku z operacją z kwietnia 2015 r. wnioskodawca przez około rok nie był w stanie pracować, a przez pierwszy miesiąc od zabiegu przebywał w pozycji leżącej na brzuchu. Wnioskodawca wielokrotnie był niezdolny do pracy z powodu choroby i z tego powodu otrzymywał zwolnienia lekarskie, a nadto orzeczeniem z dnia 30 czerwca 2015 r. zostało mu przyznane prawo do świadczenia rehabilitacyjnego na okres 1 miesiąca.

W ramach prowadzonej działalności gospodarczej wnioskodawca zawarł od dnia 2 stycznia 2014 r. umowę z Biurem Rozliczeń [...] prowadzonym przez M. W.. W oparciu o tę umowę M. W. wykonuje dla M. J. dokumentację kadrowo-płacową oraz rozliczenia do ZUS. Wnioskodawca od początku prowadzenia działalności gospodarczej nie wykonywał sam czynności polegających na sporządzaniu dokumentów związanych ze sprawami kadrowo-księgowymi. Księgowa M. W. pilnowała dat upływu terminu umów o pracę z pracownikami i w razie potrzeby przygotowywała potrzebną dokumentację (np. umowy o pracę, informacje o warunkach zatrudnienia, świadectwa pracy). W okresach pobierania zasiłków i niezdolności do pracy wnioskodawcy z księgową kontaktowała się najczęściej żona wnioskodawcy B. J., która odbierała od księgowej dokumenty do podpisu dla wnioskodawcy, a następnie podpisane przez wnioskodawcę dokumenty przekazywała pracownikom. Żona wnioskodawcy pomagała mu w prowadzeniu działalności gospodarczej i posiadała także upoważnienie do dokonywania czynności związanych z kontrolami z Urzędu Skarbowego, które to pełnomocnictwo pozostawione było w biurze.

Podczas korzystania ze zwolnień lekarskich wnioskodawca przebywał w domu z uwagi na duże dolegliwości ze strony kręgosłupa, przestrzegał zaleceń lekarskich. Wnioskodawca podczas korzystania z zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego nie prowadził działalności gospodarczej, nie odbywał

spotkań w celu zatrudnienia pracowników, nie kupował, ani nie rozwoził towarów do sklepu, nie nadzorował pracowników, nie wypłacał pracownikom wynagrodzenia, jak też nie odbierał ze sklepów pieniędzy. Wymienionymi obowiązkami zajmowała się głównie żona wnioskodawcy B. J., która wcześniej prowadziła tę samą działalność gospodarczą. Niektóre czynności były wykonywane także przez inne osoby, gdyż niekiedy po towar jeździła z B. J. jej córka, syn albo też pracownik wnioskodawcy. Zdarzały się sytuacje, iż syn wnioskodawcy rozwoził zakupiony towar po sklepach prowadzonych przez wnioskodawcę. B. J. pozostawała wówczas w zatrudnieniu na ½ etatu i miała zadaniowy system czasu pracy, dzięki czemu mogła wspierać męża w prowadzonej działalności gospodarczej. Gdy wnioskodawca był zdrowy, to w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej najczęściej zajmował się nadzorowaniem 5 sklepów detalicznych i zaopatrywaniem tych sklepów w towar (odzież), co wielokrotnie polegało na wyjazdach do hurtowni w województwie [...] bądź [...], a następnie dostarczeniu towaru do sklepów detalicznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Opolu decyzją z dnia 12 marca 2019 r. odmówił M. J. prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za wskazane w decyzji okresy, zobowiązując także wnioskodawcę do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego oraz świadczenia rehabilitacyjnego wraz z odsetkami w łącznej kwocie 88.925,49 zł, na którą składały się: należność główna w kwocie 73.854,47 zł z funduszu chorobowego oraz odsetki w kwocie 15.071,02 zł. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, iż wnioskodawca w czasie orzeczonej niezdolności do pracy wykonywał czynności związane m.in. z zawieraniem umów i wystawianiem świadectw pracy pracowników, co w ocenie organu stanowiło świadome wprowadzanie w błąd organu poprzez wykonywanie czynności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Następnie decyzją z dnia 10 kwietnia 2019 r. organ rentowy zmienił decyzję z dnia 12 marca 2019 r. w ten sposób, że zobowiązał wnioskodawcę do zwrotu odsetek od nienależnie pobranego zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego od dnia doręczenia decyzji z dnia 12 marca 2019 r. do dnia zwrotu kwoty nienależnie pobranych świadczeń.

W ocenie Sądu Rejonowego, odwołanie wnioskodawcy zasługiwało na uwzględnienie. Sąd wskazał, że organ rentowy jako podstawę swoich decyzji

wskazał art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 278, dalej powoływana jako: „ustawa zasiłkowa”) stanowiący, iż ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Nadto organ powołał treść art. 68 ustawy zasiłkowej, który stanowi, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do kontrolowania ubezpieczonych co do prawidłowości wykorzystywania zwolnień od pracy zgodnie z ich celem oraz są upoważnieni do formalnej kontroli zaświadczeń lekarskich.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, iż przez „pracę zarobkową” należy rozumieć każdą pracę przynoszącą ubezpieczonemu przychód. Może być to zarówno praca wykonywana na podstawie umowy o pracę niezależnie od wymiaru etatu, umowy cywilnoprawne, prowadzenie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie, jak i praca nielegalna. W ocenie utraty prawa do zasiłku nie ma znaczenia, czy skutek wykonywania tej pracy ubezpieczony uzyskał jakikolwiek zarobek, istotny jest bowiem cel podjęcia pracy w celu uzyskania przychodu (tak też: A. Radziśław, Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Komentarz. Warszawa 2016). Natomiast konsekwencją wykonywania w okresie niezdolności do pracy „pracy zarobkowej” jest utrata prawa do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia lekarskiego. Zdaniem Sądu, powołane w zaskarżonej decyzji organu rentowego z 12 marca 2019 r. okoliczności niesłusznie zostały przez organ rentowy uznane jako wykonywanie przez wnioskodawcę pracy zarobkowej. Zgodnie bowiem z aktualnym orzecznictwem, wykonywanie niektórych ubocznych (marginalnych) czynności związanych z prowadzoną działalnością może nie być kwalifikowane jako wykonywanie pracy zarobkowej. Zachowania te muszą mieć charakter incydentalnym, tylko sporadyczna, wymuszona okolicznościami aktywność może i usprawiedliwiać zachowaną prawa do zasiłku (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2020 r., I UK 100/19, LEX nr 3160420).

Sąd pierwszej instancji zwrócił uwagę, że z ustalonego stanu faktycznego wynika, iż niewątpliwie w okresach zasiłkowych wnioskodawca podpisywał

dokumenty związane z zatrudnieniem i ustaniem stosunku pracy pracowników, takie jak: umowy o pracę, świadectwa pracy, informacje o warunkach zatrudnienia. Jednakże, choć niewątpliwie wnioskodawca podpisywał dokumenty pracownicze, to on sam ich nie sporządzał, a jego aktywność sprowadzała się wyłącznie do złożenia podpisu pod dokumentami w całości uprzednio przygotowywanymi przez księgową, zajmującą się również sprawami kadrowymi - panią M. W.. Powyższa okoliczność została również potwierdzona zeznaniami świadka M. W., która przed Sądem zeznała, że w ramach łączącej ją umowy z wnioskodawcą prowadzi dla niego usługi związane z kadrami i płacami. Do zakresu jej zadań należało sporządzanie wszelkich dokumentów związanych z zatrudnianiem pracowników, tj. świadectw pracy informacji o warunkach zatrudnienia, umów o pracę. Okoliczność ta znajduje też potwierdzenie w przedłożonej w poczet materiału dowodowego umowie z dnia 2 stycznia 2014 r. o prowadzenie dokumentacji kadrowo-płacowej oraz rozliczeń ZUS.

M. J. wyjaśniał przed Sądem, iż w zasadzie był zmuszony do podpisywania dokumentów, gdyż kończyły się umowy z niektórym pracownikom i potrzebne było zawarcie kolejnej umowy (np. po umowie na okres próbny), albo z tego powodu, że konieczne było wydanie świadectwa pracy pracownikowi kończącemu zatrudnienie lub też niezbędne było zawarcie umowy z pracownikiem, który wcześniej był zatrudniany w ramach stażu z Urzędu Pracy i dalsze zatrudnienie takiego pracownika wprost wynikało z umowy zawartej z Urzędem Pracy. Należy zwrócić uwagę, iż w zeznaniach świadka A. Z. znalazły potwierdzenie twierdzenia wnioskodawcy, iż pracownicy byli zatrudniani w sklepach wnioskodawcy bezpośrednio po odbyciu stażu z Urzędu Pracy. W tym ujęciu podpisywanie przez wnioskodawcę tych dokumentów incydentalnie (bo najczęściej był to zaledwie jeden dokument w miesiącu, w którym przypadała niezdolność do pracy wnioskodawcy), stawowi zdecydowanie czynność formalną wymuszoną zaistniałymi okolicznościami.

Sąd Okręgowy zwrócił również uwagę, że zarzucane wnioskodawcy wyłącznie „podpisywanie dokumentów” związanych ze stosunkiem pracy zatrudnianych pracowników, stanowiło czynności kadrowe, które nie stanowiły przedmiotu działalności gospodarczej wnioskodawcy. Czynności te wnioskodawca zlecił wprost do prowadzenia pani M. W., a jedynie przygotowane przez nią dokumenty wnioskodawca podpisywał jako osoba prowadząca jednoosobowo działalność

gospodarczą. Działalność wnioskodawcy polegała na handlu odzieżą w kilku sklepach detalicznych, co wiązało się ze stałym zaopatrywaniem tych sklepów w towar. Według Sądu wyszczególnione przez organ rentowy czynności podpisywania dokumentów, to nie stanowiły nadmiernej aktywności w spornych okresach zasiłkowych. Z zeznań świadka B. J. i wnioskodawcy wynika jednoznacznie, iż wnioskodawca w okresach pobierania zasiłków chorobowych (m.in. po operacji kręgosłupa) przebywał w domu, a wówczas B. J. odbierała od M. W. dokumenty i dawała je do podpisu wnioskodawcy, przekazując następnie pracownikom. Jak wynika z zeznań świadka, wnioskodawca z uwagi na operację kręgosłupa nie mógł jeździć samochodem, czy dbać o zaopatrywanie sklepów. Okoliczności te znajdują także potwierdzenie w zeznaniach pracowników, gdyż świadek A. Z. wprost wskazała, że dokumentację związaną z zatrudnieniem otrzymała od B. J.. Tak samo wskazali świadkowie A. K. i A. I.. Także z zeznań M. W. wynikało, iż w kwestiach zatrudnienia nie kontaktował się z nią wnioskodawca, tylko żona wnioskodawcy, która spotykała się z nią i analizowała np. terminy rozpoczęcia i zakończenia zatrudnienia pracowników. Świadek zeznał, że dokumenty po przygotowaniu były opieczetowane przez nią pieczętami wnioskodawcy i zaznaczone były wyraźnie miejsca, gdzie wnioskodawca powinien się podpisać. M. W. zeznała także, iż tak przygotowane dokumenty pracownicze przekazywała B. J., która zabierała je do domu. Z zeznań pozostałych świadków (pracowników wnioskodawcy) wynikało natomiast, iż fatycznie wnioskodawca korzystał ze zwolnień lekarskich i wówczas nie zajmował się czynnościami związanym z działalnością gospodarczą, nadto z zeznań tych wynika, iż co do zasady to żona wnioskodawcy przez cały czas zajmowała się głównie sprawami pracowniczymi. Okoliczność ta znajduje pełne uzasadnienie w fakcie, iż wcześniej to B. J. prowadziła tę samą działalność gospodarczą i posiadała w tym zakresie duże doświadczenie. B. J. zeznała, że pomaga mężowi w prowadzeniu działalności gospodarczej, np. kontaktuje się z księgową w kwestii dokumentów pracowniczych, zawozi dokumenty do podpisu mężowi, sporządza ewidencję czasu pracy pracowników i ustala z nimi urlopy. Świadkowie (M. W. i J. H.) potwierdziły, że B. J. wcześniej prowadziła działalność gospodarczą (tę samą) i nie miała żadnych problemów w zajmowaniu się wszelkimi sprawami. W spornych okresach pracowała ona wyłącznie na pół etatu i miała zadaniowy system czasu pracy i właściwie

specjalnie szukała takiego zatrudnienia, aby móc pomagać mężowi przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Świadek M. W. wskazała, że co do zasady wiedziała, w jakich okresach wnioskodawca przebywał na zwolnieniach lekarskich i zeznała, że nie pamięta, aby wówczas wnioskodawca przebywał w burze prowadzonym przez świadka. M. W. wskazała nadto, iż to B. J. zajmowała się kwestiami związanymi z nadzorowaniem pracowników i w ocenie świadka radziła sobie z tym dobrze. Sama B. J. wyjaśniła, że w okresach przebywania wnioskodawcy na zwolnieniach lekarskich raczej nie występowały problemy z pracownikami w sklepach, gdyż część z tych pracowników była już bardzo doświadczona i umiała dobrze zorganizować pracę w danym sklepie. Ponadto pracownicy z poszczególnych sklepów kontaktowali się również pomiędzy sobą, a w przypadku jakichkolwiek wątpliwości czy problemów przede wszystkim z panią.

Sąd Rejonowy stwierdził, iż jak wynika z ustalonego stanu faktycznego, rolą wnioskodawcy w prowadzonej przez niego działalności gospodarczej był zakup towaru z hurtowni odzieżowych, rozdzielenie towaru, odbieranie pieniędzy i drobne naprawy w sklepach. Gdy była potrzeba podczas zwolnień chorobowych wnioskodawcy, to właśnie B. J. sama jechała zakupić towar, a wraz z nią najczęściej jechała jej córka, syn lub któraś z pracownic sklepu. Wnioskodawca miał problemy z kręgosłupem, nie mógł chodzić, podnosić cięższych przedmiotów, jeździć samochodem. W ocenie Sądu Rejonowego, z ustalonego stanu faktycznego wynika jednoznacznie, że wnioskodawca w okresach zasiłkowych nie prowadził działalności gospodarczej. Z jednej strony stan zdrowia (np. po operacji kręgosłupa) zupełnie wykluczał podejmowanie aktywności zawodowej, a z drugiej strony - z uwagi na podpisaną umowę z biurem rozliczeń kadrowo-płacowych oraz z uwagi na zaangażowaną i profesjonalną postawę żony - prowadzenie działalności gospodarczej osobiście przez wnioskodawcę nie było konieczne. W tych okolicznościach podpisywanie przez wnioskodawcę uprzednio przygotowanych dokumentów stanowi czynności sporadyczne, niezbędne ze względu na zatrudnionych pracowników i wymuszone okolicznościami.

Z wszystkich przytoczonych względów Sąd Okręgowy uznał, że nie zaistniały w niniejszej sprawie przesłanki z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, które uzasadniałyby utratę przez M. J. prawa do wypłaconych mu wcześniej zasiłków chorobowych i

świadczenia rehabilitacyjnego. Dlatego też Sąd zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego z dnia 12 marca 2019 r. i przyznał wnioskodawcy prawo do wskazanych w wyroku zasiłków chorobowych i świadczenia rehabilitacyjnego, jak też ustalił, iż wnioskodawca nie jest zobowiązany do zwrotu pobranych świadczeń wraz z odsetkami. Postępowanie w zakresie części roszczenia odsetkowego zostało na podstawie art. 477¹³ § 1 k.p.c. umorzone.

Rozpoznając apelację organu rentowego od powyższego wyroku, Sąd Okręgowy w Opolu uznał, że zasługuje ona na częściowe uwzględnienie i wyrokiem z dnia 5 sierpnia 2022 r. w pkt I zmienił zaskarżony wyrok w pkt II, w ten sposób, że zmienił zaskarżone decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Opolu z dnia 12 marca 2019 r. oraz z dnia 10 kwietnia 2019 r. i przyznał skarżącemu M. J. prawo do zasiłku chorobowego za okres: od 17 grudnia 2015 roku do 31 grudnia 2015 r., od 21 marca 2016 r. do 3 kwietnia 2016 r., od 25 lipca 2016 r. do 21 sierpnia 2016 r., od 28 kwietnia 2017 r. do 4 maja 2017 r., od 29 sierpnia 2017 r. do 11 września 2017 r. i ustalił, iż skarżący nie jest zobowiązany do zwrotu pobranych za wskazane okresy zasiłków chorobowych wraz z odsetkami, a w pozostałym zakresie odwołania oddalił, a w pkt II dalej idącą apelację oddalił.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy i przyjął je jako własne. Jednak w ocenie Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji z prawidło zebranych dowodów wyciągnął częściowo nietrafne wnioski, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia art. 66 w zw. z art. 17-19, art. 22 i art. 68 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

W rozpatrywanej sprawie bezspornym było, że w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji wnioskodawca pozostawał czasowo niezdolny do pracy. Poza sporem pozostawało również, iż we wszystkich ww. okresach wnioskodawca podpisał pracownicze dokumenty w następujących dniach i ilościach:

- 20 marca 2015 r. - umowa o pracę (U. M.);
- 1 czerwca 2015 r. - umowa o pracę (S. Ś.);
- 1 czerwca 2015 r. - informacja o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych (S. Ś.);
- 1 czerwca 2015 r. - obwieszczenie o czasie pracy (S. Ś.);

- 1 sierpnia 2015 r. - umowa o pracę (A. I.);
- 2 września 2015 r. - umowa o pracę (M. Z.);
- 31 grudnia 2015 r. świadectwo pracy (M. Z.);
- 31 marca 2016 r. świadectwo pracy (J. G.);
- 1 maja 2016 r. umowy o pracę (M. Z., J. G., S. Ś.);
- 21 sierpnia 2016 r. informacja o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych (J. H.);
- 31 lipca 2016 r. świadectwo pracy (A. I.);
- 1 października 2016 r. umowa o pracę (A. Z.);
- 1 października 2016 r. informacja o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych (A. Z.);
- 1 października 2016 r. obwieszczenie o czasie pracy (A. Z.);
- 1 października 2016 r. informacja na temat równego traktowania (A. Z.);
- 12 października 2016 r. urlop wychowawczego (S. Ś.);
- 16 listopada 2016 r. umowa o pracę (A. K.);
- 16 listopada 2016 r. informacja o warunkach zatrudnienia oraz uprawnieniach pracowniczych (A. K.);
- 16 listopada 2016 r. obwieszczenie o czasie pracy (A. K., S. Ś.);
- 1 stycznia 2017 r. umowa o pracę (J. H.);
- 30 kwietnia 2017 r. świadectwo pracy (J. G.);
- 14 czerwca 2017 r. umowa o pracę (J. G.);
- 31 sierpnia 2017 r. świadectwo pracy (M. Z.).

Sąd Okręgowy zaznaczył, iż odmiennie niż uznał to Sąd pierwszej instancji, w okolicznościach rozpatrywanej sprawy podpisywanie umów o pracę nie stanowiło czynności koniecznych ani incydentalnych.

Sąd Okręgowy zgadza się z oceną Sądu pierwszej instancji, iż wystawienie świadectwa pracy czy podpisywanie informacji o warunkach zatrudnienia i uprawnieniach pracowniczych należy uznać za czynności konieczne, gdyż dokumenty te stanowiły konsekwencję uprzedniego zawarcia umowy o pracę, a niewypełnienie tego obowiązku stanowiłoby naruszenie przepisów prawa pracy, co w konsekwencji narażałoby wnioskodawcę na odpowiedzialność z tego tytułu. Jednakże Sąd drugiej instancji stanął stanowisku, że skoro wnioskodawca w

spornych okresach wielokrotnie zawierał tego rodzaju umowy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, to czynności związane z podpisywaniem umów o pracę miały charakter zwykłych czynności, związanych z zapewnieniem normalnego funkcjonowania przedsiębiorstwa, by były niejako wymuszone statusem pracodawcy. Podpisywanie umów o pracę przez osobę uprawnioną do ich zawierania w zakresie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej należy traktować jako istotny element prowadzenia działalności gospodarczej, który może być kwalifikowany na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy jako nadużycie prawa do świadczeń. Nie można tych czynności - wywołujących doniosłe skutki prawne - uznać za czynności niezwiązane z pracą zarobkową lub za mające charakter formalny.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w judykaturze utrwalił się pogląd, iż samo opatrzenie podpisem umów nie jest nigdy tylko machinalną czynnością, ale stanowi złożony proces myślowy, z którego podjęciem wiąże się odpowiedzialność za wygenerowany dokument. Nie jest zatem możliwe podpisywanie zawierania umów o pracę (czy jakichkolwiek innych istotnych umów) bez zupełnej kontroli zawartych w tych dokumentach treści. W niniejszej sprawie podpisywanie umów o pracę przez wnioskodawcę w takcie korzystania ze świadczeń z ubezpieczeń chorobowych powtarzało się wielokrotnie w latach 2015 - 2017. Tego typu praktyk nie można zatem uznać za praktyki incydentalne czy wymuszone okolicznościami. Przeciwnie ilość zawieranych umów o pracę i fakt, że w spornych okresach czynność tę można uznać za stałą i powtarzalną, przemawia za oceną, że zawieranie umów o pracę było typowym elementem prowadzonej przez wnioskodawcę działalności gospodarczej związanym z zapewnieniem normalnego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Istotne jest, iż skarżący prowadził 5 sklepów i zatrudniał kilkanaście osób. Ze zgromadzonych w sprawie dowodów, według Sądu, nie wynika, aby którakolwiek z zawartych umów była związana z zatrudnieniem pracownika na zastępstwo chorego pracodawcy, bo te czynności wykonywali jego żona i syn. Przeciwnie z zebranych w sprawie dowodów wynika, iż osoby, z którymi zawierano umowy, zatrudniane były jako sprzedawcy, gdzie stałą w zasadzie praktyką było zawieranie z nimi umów o pracę w takcie korzystania przez skarżącego ze świadczeń z ubezpieczenia chorobowego.

Sąd drugiej instancji nie podzielił oceny, że czynności tego rodzaju, zakwalifikowane przez Sąd pierwszej instancji jako konieczne, w szczególności wymuszone statusem pracodawcy, rzeczywiście takimi były. Skarżący nie wykazał również, żeby wielokrotne zawieranie przez niego - w trakcie korzystania z zasiłków chorobowych i świadczenia rehabilitacyjnego - umów o pracę było związane z jakimiś zobowiązaniami wynikającymi z łączących go umów z urzędem pracy, w szczególności nie przedłożono tego rodzaju umów. Tymczasem tego rodzaju wymóg nie wynika z zapisów samej ustawy o promocji zatrudnienia.

Reasumując, w ocenie Sądu drugiej instancji czynności wnioskodawcy, polegające na wielokrotnym podpisywaniu umów o pracę w okresie objętym spornymi decyzjami, były wykonywaniem działalności gospodarczej, czyli były wykonywaniem pracy zarobkowej w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa i w tej sytuacji za te okresy traci on prawo do zasiłku chorobowego oraz (mając na względzie treść art. 22 ustawy zasiłkowej) prawo świadczenia rehabilitacyjnego. W związku z powyższym spośród spornych okresów korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia chorobowego należy wyodrębnić okresy wykonywania działalności zarobkowej w ramach prowadzonej działalności gospodarczej (tzn. okresy, w których skarżący zawierał umowy o pracę):

- 13 marca 2015 r. - 26 marca 2015 r.
- 10 kwietnia 2015 r. - 15 czerwca 2015 r.
- 8 lipca 2015 r. - 2 sierpnia 2015 r.
- 2 września 2015 r. - 1 października 2015 r.
- 20 kwietnia 2016 r. - 3 maja 2016 r.
- 29 września 2016 r. - 26 października 2016 r.
- 8 listopada 2016 r. - 22 listopada 2016 r.
- 29 grudnia 2016 r. - 11 stycznia 2017 r.
- 2 czerwca 2017 r. - 30 czerwca 2017 r.,

a za które to okresy wnioskodawca nie zachowuje prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i w tym zakresie apelacja organu rentowego podlegała uwzględnieniu. Natomiast skarżący zachowuje prawo do tego rodzaju świadczeń za pozostałe okresy i w tym zakresie apelacja pozwanego podlega oddaleniu.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podstawie art. 17 ust. 1 i art. 22 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. orzekł jak w punktach I i II sentencji wyroku. O kosztach orzekając w pkt III. W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej, odwołujący się zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w zakresie punktów I i III, opierając skargę kasacyjną na podstawie:

1. naruszenia przepisów prawa procesowego, to jest art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., przez niedokonanie wszechstronnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego przy definiowaniu pracy zarobkowej wykonywanej przez ubezpieczonego, a także

2. naruszenia przepisów prawa materialnego, to jest: art. 17 ust. 1, art. 18, art. 19, art. 22 i art. 68 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby, zwanej dalej ustawą zasiłkową, art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że wnioskodawcy nie przysługuje prawo do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za okresy, w których zawierał umowy o pracę, tj.:

- 13 marca 2015 r. - 26 marca 2015 r.
- 10 kwietnia 2015 r. - 15 czerwca 2015 r.
- 8 lipca 2015 r. - 2 sierpnia 2015 r.
- 2 września 2015 r. – 1 października 2015 r.
- 20 kwietnia 2016 r. - 3 maja 2016 r.
- 29 września 2016 r. - 26 października 2016 r.
- 8 listopada 2016 r. - 22 listopada 2016 r.
- 29 grudnia 2016 r. - 11 stycznia 2017 r.
- 2 czerwca 2017 r. - 30 czerwca 2017 r.,

a tym samym zasadne jest zobowiązanie wnioskodawcy do zwrotu pobranych zasiłków chorobowych i świadczenia rehabilitacyjnego wraz z odsetkami za ww. okresy,

- art. 17 ust. 1, art. 18, art. 19, art. 22 i art. 68 ustawy zasiłkowej, art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię polegającą na

uznaniu, że charakter aktywności skarżącego polegający na podpisywaniu przygotowanych przez księgową i dostarczonych przez żonę do miejsca zamieszkania wnioskodawcy umów o pracę wskazywał na wykonywanie pracy zarobkowej, podczas gdy były to czynności sporadyczne i wymuszone okolicznościami (konieczne z uwagi na przepisy powszechnie obowiązujące - Kodeks pracy oraz łączące wnioskodawcę z Urzędem Pracy umowy o staż).

Wobec przedstawionych zarzutów skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania wraz ze stosownym rozstrzygnięciem o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ewentualnie o jej oddalenie, a także o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona w zakresie punktu I i III wyroku Sądu Okręgowego.

W rozpoznawanej sprawie rozstrzygnięcia wymagały dwie kwestie. Po pierwsze, czy czynności podejmowane przez wnioskodawcę w okresie pobierania zasiłku chorobowego i opiekuńczego można potraktować jako wykonywanie pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, co prowadzi do utraty prawa do zasiłku za cały okres jego pobierania (art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, t.j. z dnia 7 grudnia 2023 r., Dz.U. z 2023 r., poz. 2780). Po drugie, w przypadku uznania, że wnioskodawca utracił prawo do zasiłku chorobowego i opiekuńczego w związku z wykonywaniem pracy zarobkowej w okresie pobierania zasiłku, czy pobrane przez niego świadczenia można uznać za pobrane nienależnie (art. 84 ust. 2 pkt 1 lub 2 ustawy z dnia 13 października 1999 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. z dnia 3 kwietnia 2024 r., Dz.U. z 2024 r., poz. 497), w związku z czym wnioskodawca jest obowiązany do ich zwrotu na podstawie art. 84

ust. 1 tej ustawy (w okresie pobierania przez skarżącego świadczeń z ubezpieczenia chorobowego nie obowiązywał jeszcze art. 84 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1999 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, który wszedł w życie 18 września 2021 r.).

Pierwsza z wymienionych kwestii dotyczy prawidłowego zastosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Stanowi on, że ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Przepis ten obrósł zróżnicowaną wykładnią sądową. Zauważa to skarżący kasacyjnie, wskazując na potrzebę ujednolicenia wykładni, co byłoby istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, ale nie rozwija tego wątku. W piśmiennictwie zauważa się (P. Prusinowski, Utracenie prawa do zasiłku chorobowego z uwagi na wykonywanie pracy zarobkowej, Przegląd Sądowy 2024 nr 2, s. 6), że w ostatnich latach doszło do istotnej zmiany w jurydycznym definiowaniu pojęcia „praca zarobkowa”. Uniwersalizm wpisany w art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej nie sprzyja interpretowaniu przepisu w sposób unifikacyjny. Stałe się to zrozumiałe, jeśli weźmie się pod uwagę, że sankcja w nim zawarta odnosi się w równym stopniu do osób posiadających odmienne tytuły ubezpieczenia. Każda aktywność uzasadniająca objęcie ubezpieczeniem społecznym ma autonomiczne właściwości, a te nie sprzyjają jednolitemu ukształtowaniu zbiorczego określenia „praca zarobkowa”.

Konstrukcja świadczenia zasiłkowego wiąże się z wystąpieniem określonego zdarzenia losowego (choroba), które prowadzi do powstania sytuacji chronionej, stanowiącej ryzyko ubezpieczeniowe (niezdolność do pracy). Tak określone zdarzenie ubezpieczenia chorobowego (wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 25 lutego 2014 r., SK 18/13, OTK-A 2014 nr 2, poz. 15) wiąże się z przyznaniem świadczenia wynikającego z czasowego ograniczenia możliwości wykonywania pracy, a tym samym utraty wynagrodzenia z pracy. Istotą ochrony realizowanej w formie zasiłku chorobowego jest przyznanie świadczenia zastępującego zarobki utracone przez ubezpieczonego z powodu niezdolności do pracy. Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej w zakresie, w jakim stanowi podstawę utraty prawa do zasiłku chorobowego ubezpieczonego, który w okresie

orzeczonej niezdolności do pracy wykonywał pracę zarobkową, uzyskując wynagrodzenie przekraczające minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę, jest zgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 i 2, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP. Oznacza to przyjęcie wykładni, że wykonywanie w czasie orzeczonej niezdolności do pracy działalności przynoszącej wynagrodzenie poniżej minimalnej wysokości wynagrodzenia za pracę nie musi stanowić (nie zawsze stanowi) "wykonywanie działalności zarobkowej" w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Uwzględnienie wykładni Trybunału Konstytucyjnego doprowadziło do modyfikacji orzecznictwa Sądu Najwyższego (por. E. Maniewska: Z orzecznictwa Sądu Najwyższego. Utrata prawa do zasiłku chorobowego w świetle prokonstytucyjnej wykładni ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, PiZS 2021 nr 12, s. 58).

Art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej stanowiący o „wykonywaniu pracy zarobkowej” w okresie niezdolności do pracy – nie jest dostosowany do sytuacji prowadzenia przez ubezpieczonego jednoosobowej działalności gospodarczej, zwłaszcza wtedy, gdy nie polega ona na wykonywaniu osobiście przez ubezpieczonego czynności podobnych do świadczenia pracy w ramach stosunku pracy lub umów prawa cywilnego, lecz jedynie na organizowaniu i zarządzaniu przedsiębiorstwem gospodarczym, które nie wymaga osobistej codziennej aktywności ubezpieczonego (wyroki Sądu Najwyższego z: 29 czerwca 2022 r., I USKP 112/21, OSNP 2023 nr 5, poz. 57, I USKP 117/21, LEX nr 3458991, 27 lipca 2022 r., I USKP 101/21, OSNP 2023 nr 3, poz. 36). W rozpoznawanej sprawie przedmiotem decyzji organu rentowego było odmówienie wnioskodawcy prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za wskazany okresy oraz zobowiązanie do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego. Skarżący prowadził jednoosobowo działalność gospodarczą, której głównym przedmiotem była sprzedaż detaliczna odzieży w sklepach w P., O. i G. Ubezpieczony zatrudniał pracowników jako sprzedawców w sklepach. Obsługę kadrowo-płacową oraz rozliczenia do ZUS prowadziło bez udziału skarżącego biuro rachunkowe. Księgowa w razie potrzeby przygotowywała także niezbędną dokumentację związaną z umowami o pracę i świadectwami. Żona wnioskodawcy odbierała dokumenty do podpisu przez skarżącego, a następnie podpisane

przekazywała pracownikom. Podczas korzystania ze zwolnień wnioskodawca przebywał w domu i nie dokonywał czynności związanych z obrotem towarem – zakupem, rozwożeniem, nadzorem, odbiorem zapłaty).

We wcześniejszym orzecznictwie przyjmowano, że każda praca zarobkowa wykonywana w okresie zwolnienia lekarskiego powoduje utratę prawa do świadczeń chorobowych (wyroki Sądu Najwyższego z: 6 grudnia 1978 r., II URN 130/78, PiZS 1980, nr 8, s. 87; 31 maja 1985 r., II URN 75/85, OSNC 1986, nr 3, poz. 32; 12 sierpnia 1998 r., II UKN 172/98, OSNAPIUS 1999, nr 16, poz. 522; 22 listopada 2000 r., II UKN 71/00, LEX nr 1170615; 19 marca 2003 r., II UK 257/02, LEX nr 1634910; 9 czerwca 2009 r., II UK 403/08, LEX nr 523551; 8 października 2014 r., III UK 14/14, LEX nr 1541060). Za taką pracę uważa się każdą pracę w potocznym znaczeniu tego słowa, w tym wykonywanie różnych czynności w ramach stosunków zobowiązaniowych, a także poza takimi stosunkami, w tym kontynuowanie własnej działalności gospodarczej, samozatrudnienie czy stosunek korporacyjny (wyrok Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, OSNP 2005 nr 19, poz. 307 i powołane w nim orzeczenia). Nie bez znaczenia jest również represyjny charakter przepisu, a także relacja występująca między zachowaniem zdolności do wykonywania danej pracy a ziszczeniem się ryzyka chronionego przez prawo ubezpieczeń społecznych (A. Jabłoński, Prawo do zasiłku chorobowego osoby wykonującej równocześnie pracę w ramach kilku tytułów ubezpieczenia (w:) Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza, red. Z. Kubot, T. Kuczyński, Warszawa 2011, s. 425). Dlatego w razie wystąpienia ryzyka niezdolności do pracy lub do prowadzenia pozarolniczej działalności wskutek choroby ubezpieczony ma obowiązek powstrzymania się od wszelkich czynności wykonywanych zawodowo w ramach prowadzonego przedsiębiorstwa. Świadczenia z ubezpieczenia chorobowego mają rekompensować mu brak możliwości uzyskiwania dochodów w czasie choroby.

Za niedopuszczalne uznaje się zaś pobieranie takich świadczeń w razie uzyskiwania przez ubezpieczonego dochodów z kontynuowanej działalności, nawet gdyby polegało to na wykonywaniu czynności nieobciążających jego organizmu w istotny sposób (wyroki Sądu Najwyższego z: 11 grudnia 2007 r., I UK 145/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 28; 5 czerwca 2008 r., III UK 11/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 292;

6 lutego 2008 r., II UK 10/07, OSNP 2009 nr 9-10, poz. 123). Przyjęcie na tle stosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej zasady, że każdą aktywność z zakresu prowadzonej działalności gospodarczej należy wykluczyć w czasie zwolnienia lekarskiego, prowadziłoby do wielorakich konsekwencji dla prowadzenia działalności gospodarczej. „Oznaczałoby to konieczność likwidacji zakładu pracy, zwalniania pracowników z pierwszym dniem choroby i obowiązek wypłacenia im należności za okres wypowiedzenia, a po odzyskaniu zdolności do pracy, ponowne poszukiwanie i zatrudnianie odpowiednich pracowników. Nic nie wskazuje na to, by takie konsekwencje były intencją ustawodawcy” (wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2009 r., II UK 359/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 16; postanowienie Sądu Najwyższego z 12 lipca 2023 r., III USK 103/22, LEX nr 3582651). Zarazem tylko niecierpiący zwłoki, życiowo konieczny oraz gospodarczo usprawiedliwiony charakter takich czynności może być wyjątkowo oceniony jako niewykonywanie zarobkowej działalności gospodarczej w okresie zwolnień lekarskich, które przecież i przede wszystkim zmierzać mają do odzyskania okresowo utraconej zdrowotnej zdolności do osobistego prowadzenia pozarolniczej działalności, a zatem nie powinny być wykorzystywane do jej kontynuowania w okresach pobierania świadczeń z tytułu orzeczonej niezdolności do pracy lub prowadzenia działalności gospodarczej (wyrok Sądu Najwyższego z 12 września 2018 r., III UK 124/17, LEX nr 2549437).

Wymaga jednak podkreślenia, że orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszcza w pewnych sytuacjach odstępstwo od rygorystycznej wykładni art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, przyjmując możliwość wyłączenia stosowania tego przepisu w przypadkach aktywności zawodowej o charakterze sporadycznym, incydentalnym lub wymuszonej okolicznościami (wyroki Sądu Najwyższego z: 5 kwietnia 2005 r., I UK 370/04, OSNP 2005 nr 21, poz. 342; 12 maja 2005 r., I UK 275/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 59; 5 października 2005 r., I UK 44/05, OSNP 2006 nr 17-18, poz. 279; 15 czerwca 2007 r., II UK 223/06, OSNP 2008, nr 15-16, poz. 231; 4 kwietnia 2012 r., II UK 186/11, LEX nr 1216851; 17 marca 2021 r., III USKP 30/21, OSNP 2022 nr 1, poz. 9; K. Stopka, Świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Komentarz, Warszawa 2022, s. 170 i n.).

W odniesieniu do osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą przy ocenie, czy doszło do wypełnienia przesłanek określonych w art. 17 ust. 1

ustawy zasiłkowej, konieczna jest pewna „stopniowalność” zachowań takiej osoby, uwzględniająca specyfikę tej działalności. Dlatego tylko wykonywanie czynności ubocznych w stosunku do podstawowych czynności realizowanych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, mających charakter incydentalny, wymuszony okolicznościami i niezarobkowy, może zostać uznane za działanie relatywnie neutralne z w kontekście stosowania sankcji z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. W postanowieniu z 22 czerwca 2022 r. (III USK 448/21, LEX nr 3454266) Sąd Najwyższy przyjął, że sporządzenie pojedynczego rachunku lub faktury, których niedopełnienie prowadziłoby do niedochowania ustawowego lub umówionego z kontrahentem terminu i które dodatkowo nie są sprzeczne z celem zwolnienia oraz gdy ceduje pozostałe czynności charakteryzujące prowadzoną przez nią działalność na inne osoby (zatrudnionych w tym celu zleceńbiorców lub ustanowionego na czas trwania niezdolności do pracy pełnomocnika), należałoby przyjąć, że zastosowanie w stosunku do niej regulacji art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej nie jest uzasadnione.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że w przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą podpisywanie dokumentów finansowych lub kadrowych, sporządzanych przez inne osoby, nie stanowi co do zasady pracy zarobkowej wykluczającej prawo do zasiłku. Sąd Najwyższy w wyroku z 17 marca 2021 r. (II USKP 30/21, OSNP 2022 nr 1, poz. 9) wskazał, że podpisanie przez przedsiębiorcę kilku dokumentów kadrowych tylko wówczas nie pozbawia prawa do zasiłku, jeśli czynności te były wymuszone okolicznościami i miały na celu utrzymanie ciągłości prowadzonej działalności gospodarczej. Na uwagę zasługuje stanowisko podnoszone w doktrynie, że zasiłek chorobowy jest świadczeniem pieniężnym przewidzianym dla ubezpieczonego, którego niezdolność do pracy spowodowana została wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, a który z powodu tej niezdolności utracił możliwość zarobkowania. Jest to zatem świadczenie mające zrekompensować przejściową utratę zarobku, przy czym rozważane są tylko takie źródła utrzymania, które są związane z działalnością ubezpieczonego stanowiącą tytuł ubezpieczeniowy. W następstwie ewentualne uzyskiwanie dochodów z innych źródeł nie ma wpływu ani na nabycie lub utratę prawa do zasiłku, ani na jego wysokość (D. E. Lach (w:) S.

Samol, K. Ślebzak, D. E. Lach, Ustawa o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Komentarz, Warszawa 2024, art. 6.

Sytuacja przedsiębiorcy w przedmiotowym zakresie jest zróżnicowana, zależnie od tego, czy mamy do czynienia z jednoosobową działalnością gospodarczą, czy z przedsiębiorstwem wieloosobowym. W wyroku z 12 maja 2021 r. (I USKP 19/21, LEX nr 3252282), Sąd Najwyższy stwierdził, że inaczej musi być oceniana działalność gospodarcza wykonywana jednoosobowo (bez udziału osób współpracujących, pełnomocników oraz pracowników lub osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych), a inaczej działalność realizowana w ramach przedsiębiorstwa, w którym poza przedsiębiorcą pracują inne osoby. Istotne jest także zestawianie ze sobą czynności wykonywanych przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą w normalnym toku z okresem działania przedsiębiorstwa podczas niezdolności do pracy i korzystania ze świadczeń przez ubezpieczonego. Inaczej powinna być zatem oceniana sytuacja, w której „normalne” czynności osoby prowadzącej pozarolniczą działalność ograniczają się do działań stricte formalnych takich jak podpisywanie przygotowanych uprzednio przez inne osoby dokumentów – z takim przypadkiem mamy do czynienia w omawianej sprawie, a inaczej taka sytuacja, w której osoba prowadząca pozarolniczą działalność realizuje zwykle nie tylko czynności formalne, lecz także inne działania charakterystyczne dla zakresu działalności handlowej, usługowej lub produkcyjnej, organizując tę działalność, dostarczając lub zamawiając potrzebne materiały, a także uczestnicząc osobiście w faktycznym prowadzeniu handlu, świadczeniu usług lub produkcji i w kontaktach z kooperantami oraz odbiorcami. Gdy w okresie orzeczonej niezdolności do pracy osoba prowadząca pozarolniczą działalność ogranicza swoją normalną aktywność wyłącznie do podejmowania sporadycznych, incydentalnych i „wymuszonych” sytuacją lub normatywnie czynności, takich jak złożenie podpisu na dokumentach, których niedopełnienie prowadziłoby do niedochowania ustawowego lub umówionego z kontrahentem terminu i które dodatkowo nie są sprzeczne z celem zwolnienia oraz gdy przekazuje pozostałe czynności charakteryzujące prowadzoną przez nią działalność na inne osoby, należy przyjąć, że zastosowanie w stosunku do niej regulacji art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej byłoby zbyt rygorystyczne.

Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym przy dokonywaniu oceny, czy w stosunku do korzystającej ze zwolnienia lekarskiego osoby prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą, zatrudniającej pracowników, istnieją przesłanki do zastosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, należy uwzględniać nie tylko sam fakt dalszego formalnego prowadzenia tej działalności, lecz również charakter czynności wykonywanych przez ubezpieczonego (wyroki Sądu Najwyższego z: 6 maja 2009 r., II UK 359/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 16; 9 stycznia 2024 r., I USKP 29/23, LEX nr 3652075). Nie było zatem wystarczające uzasadnienie zastosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej przez Sąd Okręgowy ograniczający się do stwierdzenia, że „wnioskodawca w spornych okresach wielokrotnie zawierał tego rodzaju umowy”, przy czym został wyprowadzony wniosek „że wypełnił negatywne przesłanki”.

Istotne dla stosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej jest zdefiniowanie pojęcia pracy zarobkowej. Wykonywanie „pracy zarobkowej” w rozumieniu tego przepisu jako przesłanka utraty prawa do zasiłku chorobowego nie jest tożsame z formalnoprawnym prowadzeniem jednoosobowej działalności gospodarczej, jeśli osoba ją prowadząca jest równocześnie pracodawcą. Przy stosowaniu art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej należy zatem odróżnić „pracę zarobkową”, wykonywaną w ramach działalności gospodarczej przez osobę jednoosobowo prowadzącą działalność w ramach handlu, świadczenia usług lub produkcji, od czynności formalnoprawnych, do jakich jest ona zobowiązana jako pracodawca, podatnik i płatnik składek. W przypadku przedsiębiorcy należy rozróżnić czynności podejmowane przez niego w ramach zarządzania przedsiębiorstwem, konkutowania na rynku, kontaktów handlowych, kontaktów z organami publicznymi od przychodu osiąganego przez „przedsiębiorstwo”, inaczej przedsięwzięcie gospodarcze. Ustawa zasiłkowa nie wymaga, aby przedsiębiorca zawieszał działalność gospodarczą na czas niezdolności do pracy. Należy nadmienić, że w judykaturze spotyka się pogląd, że w szczególnych sytuacjach faktycznych prokonstytucyjna wykładnia art. 17 ust. 1 ustawy z 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa może prowadzić do odmowy jego zastosowania ze względu na to, że sankcja w postaci utraty prawa do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia byłaby zbyt drastyczna i dolegliwa, a przez to niesłuszna i niesprawiedliwa

(W. Ostaszewski, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21, OSP 2022, nr 10, s. 114 i n.). Jest tak w przypadku uzyskiwania dochodów z innego zajęcia zarobkowego, które nie gwarantują nawet minimum życiowego (wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21, OSNP 2021 nr 12, poz. 139).

Jak wynika z ustaleń Sądów obu instancji – Sąd Okręgowy przyjął ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego jako własne, choć wyciągnął częściowo odmienne wnioski – w związku z rodzajem prowadzonej działalności gospodarczej wnioskodawca w okresach aktywności zawodowej wykonuje na co dzień osobiście czynności porównywalne ze świadczeniem pracy. W czasie zwolnień lekarskich, w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami organu rentowego, ograniczył tę aktywność do podpisywania dostarczanych mu dokumentów związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. Twierdzenia te zostały zweryfikowane przez Sąd Okręgowy w ten sposób, że „czynności związane z podpisywaniem umów o pracę nie miały charakteru zwykłych czynności, związanych z zapewnieniem normalnego funkcjonowania przedsiębiorstwa i były niejako wymuszone statusem pracodawcy”.

Istotne ograniczenie przez ubezpieczonego zakresu swojej aktywności zawodowej w czasie niezdolności do pracy potwierdzonej zwolnieniem lekarskim i pobierania z tego tytułu świadczeń z ubezpieczenia chorobowego (przede wszystkim zasiłku chorobowego) stawia w innym świetle możliwość zastosowania art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej do ustalonego stanu faktycznego. Jak wynika ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego dokonanych w rozpoznawanej sprawie, wnioskodawca jako przedsiębiorca prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą zatrudniał w sklepach pracowników. W jego przypadku nie mogło dojść do zawieszenia działalności gospodarczej bez konsekwencji w sferze zatrudnienia tych osób. Jednocześnie wnioskodawca udzielił upoważnienia (formalnego pełnomocnictwa) biuru rachunkowemu do podejmowania różnego rodzaju czynności formalnoprawnych związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa także w czasie niezdolności do pracy, gdyż zakład dalej funkcjonował. Organ rentowy pozbawił ubezpieczonego prawa do zasiłku chorobowego z tej przyczyny, że w okresach zasiłkowych dokonywał czynności o charakterze formalnoprawnym, które były konieczne z uwagi na obowiązki wnioskodawcy. Skarżący uznaje, że pojęcie

„wykonywanie pracy zarobkowej” odnoszone do osobistego podejmowania różnych czynności porównywalnych z czynnościami osoby zatrudnionej w ramach stosunku pracy lub umowy cywilnoprawnej, w jego przypadku oznaczało pracę w sklepie, a skoro w czasie pobierania zasiłku chorobowego nie wykonywał dotychczasowych czynności zawodowych, to nie naruszył zakazu wynikającego z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Z ustaleń Sądu Rejonowego, które Sąd Okręgowy przyjął za własne, wynika, że ubezpieczony w okresie zwolnienia lekarskiego nie prowadził działalności gospodarczej w znaczeniu podejmowania codziennych, aktywnych działań. Jego czynności polegały jedynie na wspomnianym już podpisywaniu umów w domu. Czynności te uznano za marginalne, sporadyczne, incydentalne, a ponadto niepozostające w sprzeczności z celem zwolnienia lekarskiego.

Sąd Okręgowy zgodził się z oceną Sądu pierwszej instancji, że wystawienie świadectwa pracy czy podpisywanie informacji o warunkach zatrudnienia i uprawnieniach pracowniczych należy uznać za czynności konieczne, gdyż dokumenty te stanowiły konsekwencję uprzedniego zawarcia umowy o pracę, a niewypełnienie tego obowiązku stanowiłoby naruszenie przepisów prawa pracy, co w konsekwencji narażałoby wnioskodawcę na odpowiedzialność z tego tytułu. Jednakże Sąd drugiej instancji stanął na stanowisku, że skoro wnioskodawca w spornych okresach wielokrotnie zawierał tego rodzaju umowy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, to czynności związane z podpisywaniem umów o pracę miały charakter zwykłych czynności, związanych z zapewnieniem normalnego funkcjonowania przedsiębiorstwa, by były niejako wymuszone statusem pracodawcy. Podpisywanie umów o pracę przez osobę uprawnioną do ich zawierania w zakresie prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej należy traktować jako istotny element prowadzenia działalności gospodarczej, który może być kwalifikowany na podstawie art. 17 ust. 1 ustawy jako nadużycie prawa do świadczeń. Sąd odwoławczy nie podzielił oceny, że czynności zakwalifikowane przez Sąd pierwszej instancji jako konieczne, w szczególności wymuszone statusem pracodawcy, rzeczywiście takimi były.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego zarobkowy charakter przypisuje się każdej działalności przynoszącej zyski. Ustawodawca uzależnił przyznanie prawa od zasiłku chorobowego od braku jednoczesnego pozyskiwania środków

finansowych z innych źródeł. W tej sytuacji to sam zainteresowany ma możliwość podjęcia decyzji, czy pozostając na zwolnieniu lekarskim, będzie kontynuował pracę zarobkową odpowiadającą stanowi jego zdrowia (i wtedy utraci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia – art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej), czy też – nie mogąc pracować i nie posiadając źródła dochodu – będzie uzyskiwał świadczenia z funduszu chorobowego, zastępujące jego utracone dochody (wtedy jednak nie może prowadzić przynoszącej zyski działalności gospodarczej). Jednocześnie należy zauważyć, że obowiązujące prawo ubezpieczeń społecznych co do zasady nie pozbawia prawa do zasiłku chorobowego ubezpieczonego prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą, jeżeli jest on niezdolny do pracy, a jednocześnie jego przedsiębiorstwo nadal funkcjonuje w czasie jego niezdolności do pracy, co może wiązać się z uzyskiwaniem bieżących dochodów. W konsekwencji dopuszcza się, aby przedsiębiorstwo funkcjonowało nadal z możliwością osiągnięcia bieżącego przychodu, co nie wyklucza pobierania przez przedsiębiorcę zasiłku chorobowego (wyrok Sądu Najwyższego z 14 grudnia 2022 r., III USKP 126/21, OSNP 2024 nr 1, poz. 8). Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że przedwcześnie była ocena Sądu Okręgowego co do możliwości zastosowania do sytuacji, w jakiej znalazł się skarżący, art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Czyni to usprawiedliwionym kasacyjny zarzut naruszenia tego przepisu.

Uzasadniony okazał się również kasacyjny zarzut naruszenia art. 84 ust. 1 i 2 ustawy systemowej. Skarżący kasacyjnie zarzuca błędną wykładnię tego przepisu polegającą na uznaniu, że nie przysługuje mu prawo do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego za okresy, w których zawierał umowy o pracę. Zgodnie z tym przepisem osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, przy czym za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się: 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania; 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań, lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia

przez osobę pobierającą świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2024 r., I USKP 29/23, LEX nr 3652075).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że złożenie przez osobę wykonującą w okresie zwolnienia lekarskiego zaświadczenia o niezdolności do pracy jest równoznaczne ze złożeniem wniosku o zasiłek chorobowy w sytuacji oczywiście nieuzasadniającej powstanie prawa do tego świadczenia, co jest wprowadzeniem w błąd organu rentowego w rozumieniu art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, prowadzącym do konieczności uznania pobranych w ten sposób świadczeń za nienależne i podlegające zwrotowi na podstawie art. 84 ust. 1 ustawy systemowej (wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2019 r., III UK 157/18, LEX nr 2688343; R. Sadlik, Zwrot nienależnych świadczeń pobranych z ZUS, *Monitor Prawniczy* 2019, nr 12, s. 29). Ubezpieczony, który prowadzi działalność gospodarczą w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, świadomie wprowadza organ rentowy w błąd co do istnienia podstawy wypłaty zasiłku chorobowego. Zasiłek chorobowy wypłacony takiemu ubezpieczonemu jest świadczeniem nienależnie pobranym (wyroki Sądu Najwyższego z: 30 września 2020 r., I UK 98/19, LEX nr 3067436; 7 czerwca 2022 r., II USKP 196/21, LEX nr 3449788 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2021 r., III USK 94/21, LEX nr 3182014; R. Babińska-Górecka (w:) *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, red. K. Antonów, Warszawa 2024, uwagi do art. 84, s. 1123 i n.). Podkreślić należy, że osoba, która otrzymuje zwolnienie lekarskie z powodu niezdolności do pracy, ma świadomość wynikającą z istoty tego zwolnienia, że w trakcie orzeczonej niezdolności do pracy nie może wykonywać działalności zarobkowej (wyrok Sądu Najwyższego z 19 lutego 2021 r., I USKP 12/21, OSNP 2021 nr 12, poz. 139).

W ustalonym stanie faktycznym przedwczesne jest jednak przypisanie skarżącemu złej woli w związku z pobieraniem przez niego zasiłku chorobowego w czasie stwierdzonej przez lekarza niezdolności do pracy z tej tylko przyczyny, że średnio raz w miesiącu podpisywał dokumenty. Skarżący kasacyjnie w toku postępowania sądowego podkreślał, że w czasie korzystania ze świadczeń z ubezpieczenia chorobowego w istotny sposób ograniczał swoją aktywność zawodową do wskazanych już czynności. Stąd odmienna interpretacja oznaczałaby, że „przedsiębiorca winien każdorazowo w czasie niezdolności do pracy zawieszać

prowadzenie działalności gospodarczej i nie podpisywać żadnego dokumentu związanego choćby pośrednio z jej prowadzeniem”. W świetle powyższego mógł utrzymywać, że wykonywane czynności nie stanowią aktywności zawodowej nie do pogodzenia z wymogami ustawy zasiłkowej. Zestawienie aktywności zawodowej wnioskodawcy w czasie zdolności do pracy, tj. wykonywanie wszystkich opisanych czynności z aktywnością w czasie niezdolności do pracy, czyli średnio raz w miesiącu podpisywanie dokumentów, aby działalność mogła być kontynuowana, co uzasadniało subiektywną ocenę wnioskodawcy, że nie wykonywał w tym czasie pracy zarobkowej. Subiektywne przekonanie ubezpieczonego, że powstrzymywał się od wykonywania pracy zarobkowej i nie nadużywał w związku z tym świadczeń z ubezpieczenia społecznego, znajdujące potwierdzenie w ustalonym stanie faktycznym, może oznaczać, że nie ma miejsca do stosowania art. 84 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej (postanowienie Sądu Najwyższego z 23 lutego 2023 r., III USK 184/22, LEX nr 3554543).

Sąd Okręgowy odwołał się do zasad racjonalnego osądu własnej sytuacji zawodowej ubezpieczonego, pozwalających na przyjęcie założenia, że jest faktem powszechnie znanym, iż w czasie korzystania ze zwolnienia lekarskiego w związku z czasową niezdolnością do pracy nie można podejmować innych działań stojących w sprzeczności z tym zwolnieniem w aspekcie medycznym, jak również wykonywać w okresie objętym zwolnieniem lekarskim pracy zarobkowej. Stoi to bowiem w sprzeczności z celem zasiłku chorobowego z punktu widzenia medycznego, jak i ekonomicznego (celem zasiłku jest zapewnienie środków utrzymania w związku z niemożnością zarobkowania w okresie zwolnienia lekarskiego). W związku z tym warto przypomnieć, że wykonywanie czynności mogących przedłużyć okres niezdolności do pracy zawsze stanowi wykorzystywanie zwolnienia niezgodnie z jego celem, którym jest odzyskanie przez ubezpieczonego zdolności do pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2013 r., I UK 606/12, LEX nr 1391152; E. Mróz, Kilka uwag o prawie pracownika do wynagrodzenia gwarancyjnego za czas niezdolności do pracy, V. W poszukiwaniu jedności – pojęcie pracy zarobkowej (w:) B. Godlewska-Bujok, K. Walczak (red.), Różnorodność w jedności. Studia z zakresu prawa pracy, zabezpieczenia społecznego i polityki społecznej. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Muszalskiemu, Warszawa 2019). W jego

osiągnięciu przeszkodą może być zarówno wykonywanie pracy zarobkowej, jak i inne zachowania ubezpieczonego utrudniające proces leczenia i rekonwalescencji.

Jedynie sporadyczna, incydentalna, wymuszona okolicznościami aktywność zawodowa może usprawiedliwiać zachowanie prawa do zasiłku chorobowego, a w innych przypadkach za okres orzeczonej niezdolności do pracy, w czasie, której ubezpieczony pracownik faktycznie wykonuje pracę zarobkową, nie przysługuje mu zasiłek, lecz wynagrodzenie za pracę. Podpisywanie raz w miesiącu dokumentów trudno uznać za wykorzystywanie zwolnienia niezgodnie z jego celem, czyli odzyskaniem przez ubezpieczonego zdolności do pracy. Jednocześnie czynność taka – w zestawieniu z ograniczeniem wszelkiej innej aktywności zawodowej – może być uznana za czynność sporadyczną, incydentalną, wymuszoną okolicznościami i sytuacją ubezpieczonego celem możliwości kontynuowania przedsięwzięcia gospodarczego. O jakości tworzonego prawa decyduje nie tylko jego treść, ale i czyniony z niego użytek wyrażający się spójną linią orzeczniczą, przewidywalnymi wynikami stosowanej interpretacji. Cytowany tu wielokrotnie art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej owocuje zróżnicowaną wykładnią. W doktrynie trafnie podniesiono (P. Prusinowski, Utracenie prawa do zasiłku chorobowego z uwagi na wykonywanie pracy zarobkowej, Przegląd Sądowy 2024, nr 2, s. 13), że dokonywanie czynności „sporadycznych, incydentalnych i wymuszonych okolicznościami” ma w świetle art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej usprawiedliwiać nie tylko przedsiębiorcę, ale również pracownika. Jak można się domyślać, językowa niejednoznaczność pojęcia „praca zarobkowa” usprawiedliwia posiłkowanie się wykładnią prokonstytucyjną. Zabieg ten ma jednak oddziaływać tylko w jednostkowych sytuacjach tam, gdzie zastosowanie sankcji z art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej jest niewspółmierne względem zachowania ubezpieczonego. Orzecznictwo dopuszcza, aby na czas niezdolności do pracy przedsiębiorca udzielił stosownych pełnomocnictw do realizacji bieżących czynności zarządczych. W konsekwencji dopuszcza się, aby przedsiębiorstwo funkcjonowało nadal z możliwością osiągania bieżącego przychodu, co nie wyklucza pobierania przez przedsiębiorcę zasiłku chorobowego.

Opisane przykładowo komplikacje prawne związane z prowadzeniem przez przedsiębiorcę jednoosobowej działalności gospodarczej, pozwalają na wniosek, że art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej nie jest dostosowany do sytuacji przedsiębiorcy

prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą, jeżeli z działalnością tą wiąże się zatrudnianie pracowników, wykluczające zawieszenie działalności na czas niezdolności do pracy. Nie sposób przenosić argumentów dotyczących pracowników bądź samozatrudnionych świadczących osobiście usługi w ramach umów prawa cywilnego na sytuację prawną osoby, która powstrzymywała się od wykonywania czynności, które w normalnym funkcjonowaniu związane są z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Przedsiębiorca prowadzący działalność w formie wpisu do CEIDG (obecnie Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 541), zatrudniający pracowników i udzielający im bądź osobom zatrudnionym na podstawie umowy cywilnej pełnomocnictw do realizacji czynności zarządczych, może kontynuować prowadzenie swojego przedsiębiorstwa, a nie uzyskać status bezrobotnego (A. Kosut, 3.1.1.3.4. Wpis do ewidencji działalności gospodarczej (w:) System Prawa Pracy. Tom VIII. Prawo rynku pracy, red. K.W. Baran, M. Włodarczyk, Warszawa 2018; na temat negatywnych skutków dla prowadzącego działalność w postaci utraty statusu przedsiębiorcy A. Żywicka (w:) E. Komierzyńska-Orlińska, A. Żywicka, Komentarz do ustawy o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punktach Informacji dla Przedsiębiorcy. Konstytucja biznesu. Komentarz, Warszawa 2019, art. 16), jednocześnie pobierając zasiłek chorobowy. Kluczowe jednak w sprawie było to, że wskazane w art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej sytuacje, w których ubezpieczony traci prawo do zasiłku chorobowego, nie wiązały się z negatywną oceną skarżącego wnioskodawcy zachowań i nie wypełnił tym samym zawartej w tym przepisie przesłanki – jego sporadyczna, wymuszona okolicznościami działalność usprawiedliwiała zachowanie prawa do zasiłku. W sytuacji ubezpieczonego uprawnione jest zatem rozstrzygnięcie, iż jego powyższa aktywność zawodowa nie była wykorzystaniem chorobowego zwolnienia od pracy niezgodnie z celem tego zwolnienia (art. 17 ust. 1 ustawy). Powyższa ocena oznacza, że w sprawie decydują materialne zarzuty skargi, w szczególności dotyczące błędnej wykładni prawa materialnego przez Sąd drugiej instancji (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 398¹ ust. 1 k.p.c., art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Z tej przyczyny Sąd Najwyższy orzekł reformatoryjnie, stwierdzając, że podstawa procesowa nie stała na przeszkodzie do zakończenia sprawy. Sąd Najwyższy orzeka

na podstawie materiału zebranego w sprawie (art. 382 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.), ponieważ zasadniczy stan faktyczny i następstwo zdarzeń nie były sporne.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁶ oraz art. 108 § 1, art. art. 98 § 1 i § 3, art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[ms]